

Y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

Dyddiad: 12 Ionawr 2023

Amser: 10.45am – 12.15pm

Teitl: Craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2023-24

Cyflwyniad

Mae'r Gyllideb Ddrafft yn cynnwys cynlluniau gwariant ar gyfer 2023-24 sy'n gwneud newidiadau i'r cyllidebau dangosol a gyhoeddwyd fel rhan o gyllideb ddrafft 2022-23. Yn y papur hwn cyflwynir tystiolaeth i'r Pwyllgor ynghylch cynigion cyllidebol ar gyfer rhaglenni yn y dyfodol yn ymwneud â chyllidebau Llywodraeth Leol o fewn Prif Grŵp Gwariant Cyllid a Llywodraeth Leol fel y'u hamlinellir yn y Gyllideb Ddrafft a gyflwynwyd ar 13 Rhagfyr 2022.

Yn Atodiad A ceir dadansoddiad o'r ffigurau perthnasol o'r Gyllideb Ddrafft ar gyfer Prif Grŵp Gwariant (MEG) Cyllid a Llywodraeth Leol yn ôl Maes Rhaglen Gwariant, Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb. Adlewyrchir y ffigurau hyn yn y tabl isod.

Tablau Ariannol

Tabl 1: Trosolwg o newidiadau i dablau Llinellau Gwariant yn y Gyllideb

	2023-24 Cyllideb Ddangosol £'000	2023-24 Cyllideb Ddrafft £'000	Newid £'000	% Newid
Refeniw	4,346,119	4,829,952	483,833	11.1%
Heb Fod yn Arian Parod	0	0	0	0
Cyfanswm yr Adnoddau	4,346,119	4,829,952	483,833	11.1%
Cyfalaf	222,000	222,000	0	0
Trafodiadau Ariannol	0	0	0	0
Cyfanswm Cyfalaf	222,000	222,000	0	0

Dyraniadau cyllidebol

Gwnaed tri newid allweddol fel rhan o'r gyllideb ddrafft hon:

- Mae rhai cyllidebau refeniw o fewn y MEG wedi cael eu hailflaenoriaethu ac mae llinellau sylfaen y cyllidebau hyn wedi gostwng; roedd y gostyngiadau hyn yn werth £1.709m i gyd ac roedd £609k o'r rhain yn effeithio ar gyllidebau sy'n cefnogi Llywodraeth Leol. Nid oedd angen torri cyllidebau cyfalaf fel rhan o'r ymarfer hwn. Roedd hyn yn rhan o ymarfer ehangach gan Lywodraeth Cymru i ailflaenoriaethu cyllidebau er mwyn targedu adnoddau prin at y mannau lle roedd eu hangen fwyaf.
- Gwnaed dyraniadau o gronfeydd wrth gefn;
- Gwnaed rhywfaint o waith ailflaenoriaethu o fewn y MEG er mwyn ailddyrranu cyllidebau refeniw a chyfalaf am flwyddyn yn unig.

Caiff y newidiadau hyn i gyd eu dangos yn y tablau isod ac yn nhablau'r Llinellau Gwariant yn y Gyllideb a gyhoeddwyd ar 13 Rhagfyr 2022.

Cafodd y MEG Cyllid a Llywodraeth Leol y dyraniadau canlynol o gronfeydd wrth gefn fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2023-24:

Tabl 2: Dyraniadau a wnaed drwy Gyllideb Ddrafft 2023-24

Dyraniad	2023-24 £'000oedd	2024-25 £'000oedd
Grant Cynnal Refeniw (Gan gynnwys cyflog byw gwirioneddol i weithwyr gofal cymdeithasol)	150,000	150,500
Ardrethi Busnes	292,000	144,500
Wcráin	40,000	20,000
Cost Bentyca	897	4,496
Codiad ar sail chwyddiant	2,000	2,000
Addasiadau heb fod yn arian parod i ACC, AGC ac AGIC	124	137
Cyfanswm y dyraniad	485,021	321,633

Caiff dyraniadau refeniw eu gwrthbwysu gan addasiad o £215m i'r llinell ardrethi annomestig o dan Wariant a Reolir yn Flynyddol yn 2023-24. Mae'r addasiad hwn yn cynnwys y lleihad i'r swm dosbarthadwy ers y Gyllideb Derfynol ar gyfer 2023-24 a 2024-25, ac yn debydu'r Rhyddhad Ardrethi Manwerthu, Hamdden a Lletygarwch a ddarperir ar gyfer 2023-24.

Bwriadwyd i'r codiad o £2m ar sail chwyddiant helpu â rhai o'r effeithiau chwyddiant a deimlir y tu allan i'r setliad llywodraeth leol. Cafodd y codiad o £2m ei ddyrranu ar draws y MEG fel a ganlyn:

Tabl 3: Dyraniadau'r codiad o £2m ar sail chwyddiant ar gyfer y MEG

Dyraniad	2023-24 £'000oedd	2024-25 £'000oedd
Cyllid ar gyfer y Rhaglen Caffael Masnachol i roi cyllid ar gyfer y Ganolfan Ragoriaeth Caffael a'r Rhaglen Sgiliau a Gallu Caffael.	907	907

Dyraniad	2023-24 £'000oedd	2024-25 £'000oedd
Awdurdod Refeniw Cymru mewn perthynas â phwysau cyflogau, pwysau chwyddiantol a phwysau arall.	941	941
Y Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol o ganlyniad i bwysau cynyddol o ran adnoddau a chwyddiant yn sgil newidiadau i ymarfer sy'n ymwneud ag arolygon etholiadol a chymunedol a gwaith sylweddol i baratoi ar gyfer diwygiadau i'r Senedd.	152	152
Cyfanswm y dyraniad	2,000	2,000

O ganlyniad i'r cyd-destun economaidd a'r pwysau a deimlir ym mhob rhan o Lywodraeth Cymru i ymateb i bwysau chwyddiant, costau byw a chyflogau yn ogystal â chyflawni ein Rhaglen Lywodraethu uchelgeisiol, gofynnwyd i bob gweinidog â phortffolio nodi arbedion refeniw o fewn ei MEG i gefnogi blaenoriaethau trawslywodraethol. Llwyddwyd i gyrraedd targed o £100m o arbedion ar draws Llywodraeth Cymru gyda Chyllid a Llywodraeth Leol yn cyfrannu £1.709m at y targed hwn. Cyflawnwyd hyn drwy wneud arbedion cylchol yn y meysydd canlynol:

Tabl 4: Arbedion cylchol a nodwyd o fewn y MEG

Arbediad a nodwyd	2023-24 £'000oedd	2024-25 £'000oedd
Buddsoddi i Arbed – ystyriwyd ei fod yn fforddiadwy am fod llai o gytundebau benthyca yn yr arfaeth.	750	750
e-Gaffael – caiff yr arbediad ei sicrhau drwy gyfnewid contract am un sy'n cynnig gwell gwerth am arian.	350	350
Gwella a Chymorth – mae prosiect pontio Ewropeaidd â chyllideb o £1.2m bellach wedi dod i ben. Caiff y cyllid sy'n weddill ei ddefnyddio er mwyn helpu i ddatgarboneiddio'r ystad llywodraeth leol. Bydd yr arbediad hwn yn gostwng lefel y cymorth refeniw yn 2023-2024 a fyddai ar gael fel arall i awdurdodau lleol er mwyn datblygu achosion busnes/prosiectau mawr i ddatgarboneiddio eu hystad gorfforaethol. Efallai mai'r effaith fyddai arafu gwaith yn y maes hwn oni bai bod awdurdodau lleol yn cyllido eu hunain gan adlewyrchu eu hymrwymadau eu hunain a'r potensial i wneud arbedion hirdymor. Caiff hyn ei liniaru gan y gwaith sy'n mynd rhagddo gydag Ystadau Cymru ar resymoli ystadau a rhaglen CLILC sy'n cefnogi gwaith Llywodraeth Leol ar ei hymrwymadau Sero Net.	609	609
Cyfanswm yr arbedion a wneir yn y gyllideb ddrafft	1,709	1,709

Mae rhai cyllidebau yn y MEG Cyllid a Llywodraeth Leol wedi cael eu hailbroffilio yn 2023-24 lle gellid nodi arbedion i'w cyflawni mewn cyfnod penodol er mwyn cefnogi pwysau mewn rhannau eraill o'r MEG. Fel rhan o'r ymarfer hwn, penderfynwyd ailbroffilio cyllidebau fel a ganlyn o fewn y MEG Cyllid a Llywodraeth Leol am flwyddyn yn unig:

Tabl 5: Cyllidebau a addaswyd at ddiben arall o fewn y MEG am flwyddyn yn unig (2023-24)

Llinell Wariant yn y Gyllideb	Addasiad at ddiben arall am flwyddyn yn unig £'000
Trawsnewid a Deddfwriaeth - bydd toriad i'r gyllideb hon yn golygu y bydd angen lleihau rhywfaint o weithgarwch neu ei ohirio nes 2024-25.	(613)
Cymorth Ariannol Brys - dyraniad ar gyfer costau adfer y bydd awdurdodau lleol yn mynd iddynt o ganlyniad i lifogydd mis Chwefror 2020.	491
Polisi etholiadau a gyflawnir drwy leihau gweithgarwch am flwyddyn yn unig.	(1,000)
Awdurdod Refeniw Cymru - pwysau sy'n ymwneud â gweithredu a pharhau i gyflawni gweithgareddau amrywiol.	1,122
Buddsoddi i Arbed (Cyfalaf) – ystyriwyd ei fod yn fforddiadwy	(195)
Awdurdod Refeniw Cymru (Cyfalaf) – pwysau sy'n ymwneud ag adnewyddu trwyddedau yn ogystal â gweithgarwch arall.	195
Cyfanswm	0

Setliad Llywodraeth Leol

Er gwaethaf y pwysau sylweddol ar awdurdodau lleol a nodwyd gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, nid oedd ein setliad gan Lywodraeth y DU wedi ein galluogi i leddfu'r pwysau hwn sy'n deillio o chwyddiant a chynnydd yn y galw am wasanaethau yn llawn. Mewn ymgais i warchod gwasanaethau cyhoeddus gymaint â phosibl, nid ystyriwyd unrhyw doriadau i'r setliad llywodraeth leol fel rhan o ymarfer ehangach Llywodraeth Cymru i addasu cyllidebau at ddibenion eraill.

Yn 2022-23, cynyddodd y setliad Llywodraeth Leol £437miliwn (9.4%) ar sail gyfatebol i £5.1 biliwn er mwyn cefnogi gwasanaethau rheng flaen. Fel rhan o Gyllideb 2022-23, cynlluniwyd cynnydd pellach i'r setliad ar gyfradd o 3.5% (£177m) yn 2023-24 a 2.4% yn 2024-25.

Mae codiadau sydyn mewn prisiau ynni a chwyddiant wedi effeithio ar holl wasanaethau awdurdodau lleol, gan gynnwys eu dau faes gwasanaeth mwyaf, sef ysgolion a gofal cymdeithasol. Ar yr un pryd, mae'r galw mewn llawer o feysydd gwasanaeth wedi cynyddu yn gyffredinol.

Caiff ysgolion yng Nghymru eu cyllido'n uniongyrchol gan awdurdodau lleol – caiff y cyllid ar gyfer ysgolion ei ddarparu'n bennaf drwy'r setliad llywodraeth leol. Mae cyllideb addysg Llywodraeth Cymru hefyd yn cefnogi gwariant mewn ysgolion ac ar ysgolion, athrawon a rhaglenni addysg ehangach, gan gynnwys prydau ysgol am

ddim, y broses o gyflwyno'r cwricwlwm newydd, hyfforddiant athrawon a chefnogaeth i helpu dysgwyr ar ôl y pandemig.

O ganlyniad i benderfyniadau a wnaed ynghylch gwariant ar addysg yn Lloegr, derbyniodd Cymru gyllid ychwanegol yn Natganiad yr Hydref. Mae'r cyllid hwn i gyd yn cael ei roi i lywodraeth leol drwy gynyddu'r setliad a thrwy'r gyllideb addysg.

Wrth wneud penderfyniadau am lefel y cyllid i lywodraeth leol, rwyf wedi ymateb i'r angen i gefnogi gwasanaethau rheng flaen allweddol. Yn benodol, rwyf wedi cynnwys cyllid i alluogi awdurdodau i barhau i dalu'r costau ychwanegol sy'n gysylltiedig â chyflwyno'r Cyflog Byw Gwirioneddol i weithwyr gofal.

O ganlyniad i'r penderfyniadau rwyf wedi'u gwneud, rwyf yn darparu £227m yn ychwanegol yn 2023-24 a £268m yn 2024-25 i'r setliad llywodraeth leol; mae hyn yn adeiladu ar y £0.75bn a amlinellwyd gennym hyd at 2024-25 fel rhan o'n hadolygiad o wariant yn 2022.

Pecyn rhyddhad ardrethi annomestig

Bydd pob busnes yng Nghymru yn cael budd o'r pecyn cymorth ardrethi annomestig gwerth £460m y byddwn yn ei ddarparu dros y ddwy flynedd ariannol nesaf. Bydd y pecyn hwn yn ychwanegol at ein cynlluniau rhyddhad parhaol sy'n darparu tua £240m o ryddhad i dalwyr ardrethi ledled Cymru bob blwyddyn.

Byddwn yn parhau i roi cymorth i'r sectorau hynny y mae'r pandemig wedi effeithio arnynt yn fwyaf uniongyrchol drwy gynllun rhyddhad ardrethi manwerthu, hamdden a lletygarwch 2023-24. Bydd y cynllun hwn yn darparu mwy na £140m o ryddhad ardrethi annomestig i fusnesau cymwys.

Bydd talwyr ardrethi manwerthu, hamdden a lletygarwch yn cael rhyddhad ardrethi annomestig o 75% drwy gydol 2023-24. Fel y cynllun tebyg a gyhoeddwyd gan Lywodraeth y DU, bydd cynllun Llywodraeth Cymru yn cynnwys cap o £110,000 fesul busnes yng Nghymru. Mae ein dull yn sicrhau y bydd busnesau yng Nghymru yn cael cymorth tebyg i'r cymorth a ddarperir mewn rhannau eraill o'r DU.

Yn ogystal â'r cynllun rhyddhad ardrethi manwerthu, hamdden a lletygarwch, caiff y lluosydd ardrethi annomestig yng Nghymru ei rewi yn 2023-24. Bydd hyn yn cefnogi pawb sy'n talu ardrethi yng Nghymru am gost amcangyfrifedig o fwy na £200m dros y ddwy flynedd nesaf.

Daw'r rhestr ardrethi annomestig nesaf i rym ar 1 Ebrill 2023, ar ôl ailbriso. Bydd Llywodraeth Cymru yn rhoi rhyddhad trosiannol i bawb y bydd eu hatebolrwydd yn cynyddu mwy na £300 o ganlyniad i ailbriso. Caiff unrhyw gynnydd i atebolrwydd ardrethi annomestig o ganlyniad i ailbriso ei gyflwyno'n raddol dros ddwy flynedd.

Bydd talwr ardrethi yn talu 33% o'i atebolrwydd ychwanegol yn y flwyddyn gyntaf (2023-24) a 66% yn yr ail flwyddyn (2024-25), cyn cyrraedd ei atebolrwydd llawn yn y drydedd flwyddyn (2025-26). Mae Llywodraeth Cymru yn darparu £113m dros

ddwy flynedd i gyllido'r rhyddhad trosiannol hwn, gan gefnogi pob rhan o'r sylfaen drethu drwy gynllun trosiannol cyson a syml.

Rydym yn ymrwymedig i helpu busnesau i adfer ar ôl effeithiau'r pandemig a'u helpu drwy'r argyfwng costau byw presennol, er mwyn sicrhau bod gan Gymru economi lewyrchus o hyd.

Wcráin

Fel Llywodraeth, gwnaethom ymrwymiad clir i groesawu pobl sy'n ffoi rhag y gwrthdaro yn Wcráin. Yn wreiddiol gwnaethom sefydlu ein cynllun uwch-noddwr i noddi 1,000 o bobl o Wcráin yn uniongyrchol – hyd yma, rydym wedi llwyddo i gefnogi bron i 3,000 o bobl sydd wedi cyrraedd Cymru drwy'r llwybr uwch-noddwr. Mae hyn yn dangos yn glir bod Cymru yn Genedl Noddfa.

Rydym wedi cyllido ein cynllun uwch-noddwr, gan gynnwys llety a chymorth cofleidiol, o'n cyllideb ein hunain. Byddwn yn parhau i wneud hyn yn 2023-24 ac rydym wedi ymrwymo £40m arall at y diben hwn er mwyn sicrhau bod gan bobl sy'n ffoi rhag y rhyfel yn Wcráin le diogel a noddfa yng Nghymru o hyd. Bydd y cyllid ychwanegol hwn yn sicrhau y gall awdurdodau lleol barhau i ddarparu gwasanaethau i gefnogi ein cynllun. Nid yw Llywodraeth y DU wedi ymrwymo unrhyw gyllid i gynllun Cartrefi i Wcráin yn 2023-24.

Rhaglen Lywodraethu

Mae'r Gyfarwyddiaeth Llywodraeth Leol yn cefnogi'r gwaith o gyflawni nifer o ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu. Yn unol ag egwyddorion rheoli'r gyllideb Llywodraeth Cymru, mae dyraniadau a wnaed yn yr Adolygiad o Wariant 2022-23 i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r ymrwymadau hyn wedi targedu ymyriadau sy'n fforddiadwy ac yn cynnig gwerth am arian. Nid oes unrhyw ddyraniadau newydd wedi cael eu gwneud i gefnogi ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu drwy gyllideb ddrafft 2023-24. Mae manylion am ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu a'r Llinellau Gwariant yn y Gyllideb sy'n eu cefnogi ar gael isod.

Ceisio diwygio'r dreth gyngor er mwyn sicrhau system decach a mwy graddoledig - Cyhoeddais fy nghynlluniau i ddiwygio system y dreth gyngor ar 7 Rhagfyr 2021 a lansiâs ymgynghoriad Cam 1 ar 12 Gorffennaf. Mae'r ymatebion i'r ymgynghoriad yn cael eu dadansoddi. Darperir ar gyfer y gwaith hwn drwy Linell Wariant yn y Gyllideb Ymchwil a Dadansoddi Trethiant Lleol.

Dadlau dros ddatganoli trethi'n glir ac yn sefydlog - Mae'r ddwy dreth leol, sef y dreth gyngor ac ardrethi annomestig, yn rhan annatod o'r system gyllid llywodraeth leol yng Nghymru. Ochr yn ochr â'm cynlluniau i ddiwygio system y dreth gyngor, amlinellais fy nghynlluniau i ddiwygio'r system ardrethi annomestig ar 29 Mawrth a lansiâs ymgynghoriad ar y cynigion ar 21 Medi. Darperir ar gyfer y gwaith hwn hefyd drwy Linell Wariant yn y Gyllideb Ymchwil a Dadansoddi Trethiant Lleol.

Cryfhau ymreolaeth ac effeithiolrwydd llywodraeth leol i'w gwneud yn fwy llwyddiannus wrth ddarparu gwasanaethau - Caiff yr ymrwymiad hwn yn y

Rhaglen Lywodraethu ei gyflawni drwy'r cyllid ar gyfer gwelliannau i lywodraeth leol a arweinir gan y sector, gan gynnwys trawsnewid digidol (sydd hefyd yn helpu i gyflawni'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i gyflawni'r Strategaeth Ddigidol), drwy Linell Wariant yn y Gyllideb Trawsnewid a Deddfwriaeth. Caiff gwaith i wella rheolaeth ariannol a systemau llywodraethu Cynghorau Cymuned ei ariannu gan Linell Wariant yn y Gyllideb Cynghorau Tref a Chymuned a dyraniad o Linell Wariant yn y Gyllideb Trawsnewid a Deddfwriaeth. Ariennir unrhyw ymgysylltu uniongyrchol â rhaglenni cymorth ac ymyrryd statudol sy'n benodol i awdurdodau lleol drwy Linell Wariant yn y Gyllideb Gwella a Chymorth. Ymhlith y gwaith arall a wnaiff gyfrannu mae ein gwaith diwygio ariannol a gwaith ar ddiwygio'r dreth gyngor; a chynyddu cyfranogiad democrataidd. Ariennir hyn drwy Linell Wariant yn y Gyllideb Trawsnewid a Deddfwriaeth a Llinell Wariant yn y Gyllideb Ymchwil a Dadansoddi Trethiant Lleol.

Lleihau'r baich gweinyddol ar awdurdodau leol - Mae ymarfer cwmpasu gorchwyl a gorffen ar waith, gan weithio'n agos gyda llywodraeth leol i archwilio rhwystrau canfyddedig a meysydd allweddol y nodir eu bod yn feysydd lle ceir baich gweinyddol diangen. Y bwriad yw nodi cyfleoedd i newid prosesau a gofynion presennol a chytuno ar gyfres o egwyddorion sylfaenol er mwyn helpu i ddiffinio'r angen am orbenion gweinyddol a gorbenion biwrocrataidd eraill yn y dyfodol a ffurf y gorbenion hynny. Nid oes unrhyw oblygiadau cyllido i'r ymarfer cwmpasu hwn.

Archwilio a datblygu mesurau treth, cynllunio a thair effeithiol er mwyn sicrhau bod buddiannau pobl leol yn cael eu gwarchod - Fel rhan o'r dull tair elfen a gyhoeddwyd gan y Gweinidog Newid Hinsawdd ym mis Gorffennaf 2021, ymgynghorodd Llywodraeth Cymru haf diwethaf ar newidiadau posibl i drethi lleol er mwyn helpu awdurdodau lleol i reoli effaith ail gartrefi a llety hunanddarpar yn eu hardaloedd. Ar ôl ystyried yr ymatebion i'r ymgynghoriad, ar 2 Mawrth cyhoeddais y cynlluniau i ddiwygio'r deddfwriaeth berthnasol. Mae Llinell Wariant yn y Gyllideb Ymchwil a Dadansoddi Trethiant Lleol yn cynnwys darpariaeth ar gyfer gweithredu unrhyw newidiadau a'r dadansoddiadau ychwanegol o wybodaeth am ail gartrefi a llety hunanddarpar o fewn y sylfaen drethu leol

Diwygio etholiadau llywodraeth leol i leihau'r diffyg democrataidd - Yn 2022-23, gwnaethom gynnal cynlluniau peilot i ddefnyddio technoleg ddigidol er mwyn rhoi opsiynau pleidleisio hyblyg i bleidleiswyr mewn pedwar awdurdod lleol a chwblhawyd gwaith allgymorth i annog pobl i gofrestru ac ymgysylltu. Cyrhaeddodd y llifau gwaith hyn eu pen llanw gydag etholiadau lleol mis Mai 2022. Mae gwerthusiad o'r cynlluniau peilot gan y Comisiwn Etholiadol a'r gwaith allgymorth gan rwydwaith o sefydliadau wedi dod i law ac mae'n llywio cam nesaf ein gwaith cyn ein cyfres arfaethedig nesaf o etholiadau datganoledig yn 2026 a 2027. Ym mis Hydref 2022, gwnaethom gyhoeddi Papur Gwyn ar weinyddu a diwygio etholiadol, gan gynnwys cynigion ynghylch gwybodaeth i bleidleiswyr ac ymgysylltu, gwneud y system etholiadol yn fwy hygyrch drwy drefniadau cofrestru awtomatig, a rhai newidiadau strwythurol er mwyn cefnogi trefniadau gweinyddol gwell. Gwnaethom hefyd ddatblygu cam nesaf ein cymorth ymgysylltu uniongyrchol fel cynnig grant aml-flwyddyn newydd. Caiff y gwaith hwn ei wneud ar y cyd â gwaith i ehangu'r rhaglen Mynediad i Swyddi Etholedig a chynyddu amrywiaeth ym maes democratiaeth a

gwaith Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru ar ddiffinio, mesur a monitro iechyd democrataidd. Ariennir y gwaith hwn drwy Linell Wariant yn y Gyllideb Polisi Etholiadau a chyllid a roddir i brif gynghorau drwy'r Grant Cynnal Refeniw, sydd hefyd yn cydnabod costau gweithredu Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021

Ehangu ein rhaglen Mynediad i Swyddi Etholedig - Roedd y gronfa beilot Mynediad i Swyddi Etholedig ar gael i ymgeiswyr ag anableddau cyn etholiadau'r Senedd ym mis Mai 2021 a'r etholiadau llywodraeth leol ym mis Mai 2022. Mae'n cael ei gwerthuso'n ffurfiol ar hyn o bryd ond yr arwyddion cynnar yw bod y Gronfa yn cael ei gwerthfawrogi a'i chroesawu. Defnyddir yr hyn a ddysgir o'r gwerthusiad a gwaith ymchwil arall diweddar i ystyried sut y gellid gwella ac ehangu'r gronfa a mathau eraill o gymorth posibl i gwmpasu pobl â nodweddion gwarchoddedig eraill. Ariennir y gwaith hwn drwy Linell Wariant yn y Gyllideb Trawsnewid a Deddfwriaeth.

Cyflawni'r Bennod Llywodraeth Leol yn y Cynllun Gweithredu ar Gydraddoldeb Hiliol - Mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymedig i greu Cymru wrth-hiliol. Fel rhan o hyn byddaf yn sicrhau bod y fframwaith deddfwriaethol a llywodraethu ar gyfer llywodraeth leol yn hyrwyddo camau gweithredu a phenderfyniadau gwrth-hiliol. Rwy'n cyflwyno amrywiaeth o newidiadau i'r fframwaith deddfwriaethol er mwyn sicrhau y llywodraethir llywodraeth leol o fewn fframwaith statudol sy'n cefnogi cydraddoldeb ac amrywiaeth ac yn hyrwyddo gwrth-hiliaeth. Bydd hyn hefyd yn galluogi llywodraeth leol i adolygu ei pholisïau recriwtio ac adnoddau dynol mewnol ei hun, a'i phrosesau cwyno, er mwyn sicrhau eu bod yn wrth-hiliol. Ariennir y gwaith hwn drwy Linell Wariant yn y Gyllideb Trawsnewid a Deddfwriaeth.

Sicrhau bod gan bob rhanbarth yng Nghymru ddull effeithiol ac atebol yn ddemocrataidd o ddatblygu economïau'r dyfodol - Darparwyd cyllid grant penodol yn 2021-2022 er mwyn helpu rhanbarthau i roi trefniadau ar waith i sefydlu'r trefniadau cyfansoddiadol ar gyfer eu Cyd-bwyllgorau Corfforaethol a phontio ar draws drefniadau llywodraethu rhanbarthol a fodolai eisoes fel y bo'n briodol.

Adlewyrchir hyn nawr yn y cyllid craidd a geir drwy'r Setliad Llywodraeth Leol heb ei neilltuo, er mwyn adlewyrchu'r ffaith bod sicrhau cydweithio rhwng awdurdodau lleol a chefnogi hynny yn rhan o fodel gweithredu craidd llywodraeth leol.

Newid y fframwaith perfformiad ar gyfer llywodraeth leol er mwyn galluogi gwell arloesedd, tryloywder a pherchenogaeth leol - Mae hyn yn ymwneud â gweithredu'r drefn perfformiad a llywodraethu newydd yn Neddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Cefnogir awdurdodau lleol i gynnal hunanasesiadau ac asesiadau panel drwy Raglen Gwella a Chymorth llywodraeth leol a arweinir gan y sector, a ariennir drwy Linell Wariant yn y Gyllideb Trawsnewid a Deddfwriaeth. Ariennir unrhyw ymgysylltu uniongyrchol â rhaglenni cymorth ac ymyrryd statudol sy'n benodol i awdurdodau lleol drwy Linell Wariant yn y Gyllideb Gwella a Chymorth.

Gwariant ataliol o fewn y portffolio hwn

Nid yw'r cyllid a ddarperir drwy'r grant cynnal refeniw wedi'i neilltuo; mater i'r awdurdodau lleol yw penderfynu sut i'w flaenoriaethu. Drwy ddarparu'r swm sylweddol hwn o arian heb ei neilltuo caiff awdurdodau lleol yr hyblygrwydd i gynllunio, ariannu a darparu eu gwasanaethau yn y ffordd sy'n gweithio orau i'w poblogaethau lleol.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol, ynghyd â chyrrff cyhoeddus eraill, yng Nghymru feddwl am effaith hirdymor eu penderfyniadau er mwyn gweithio'n well gyda phobl, cymunedau a'i gilydd. Bydd y cyllid hwn yn atal problemau parhaus fel tlodi, anghydraddoldebau iechyd a newid yn yr hinsawdd.

Asesiad Effaith Integredig Strategol

Mae'r Asesiad Effaith Integredig Strategol (yr Asesiad) yn parhau i amlinellu'r dystiolaeth gyd-destunol sydd wedi cefnogi ein penderfyniadau gwario. Dim ond un o gyfres o ddogfennau a gyhoeddwyd fel rhan o'n Cyllideb Ddrafft ydyw, gydag effaith penderfyniadau gwario yn cael ei hamlinellu fel rhan o'r prif naratif ym mhennod pedwar, a ategir gan yr Asesiad yn Atodiad A.Yn y Gyllideb Ddrafft eleni, rydym wedi ailflaenoriaethu cyllid o'n cynlluniau presennol er mwyn aildargedu ein hadnoddau prin at y meysydd lle ceir yr angen mwyaf, er mwyn sicrhau bod pob punt a fuddsoddir yn cael yr effaith gadarnhaol fwyaf a'n galluogi i warchod meysydd allweddol. Cydnabyddwn y bydd hyn yn cael effaith negyddol ar y meysydd hynny lle ailflaenoriaethwyd cyllid. Caiff mwy o fanylion am y dewisiadau hyn eu hamlinellu fel rhan o ymatebion y Gweinidogion unigol i bwyllgorau craffu perthnasol y Senedd; bydd hyn yn rhoi darlun manylach o'r modd y mae penderfyniadau'r Gyllideb Ddrafft wedi effeithio ar grwpiau gwahanol.

Rydym hefyd yn parhau i amlinellu'r camau rydym yn eu cymryd i ddiwygio gwelliannau i broses y gyllideb a threthi fel rhan o'n Cynllun Gwella'r Gyllideb a gyhoeddir ochr yn ochr â'r Gyllideb Ddrafft. Eleni, rydym wedi cydweithio â'r Grŵp Cynghori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb er mwyn ystyried sut i gynnal yr Asesiad Effaith Integredig Strategol; mae hyn wedi arwain at rai newidiadau o fewn yr Asesiad a gyhoeddir fel rhan o'r Gyllideb Ddrafft hon. Mae rhagor o gamau tymor hwy yn cael eu hystyried drwy barhau i weithio gyda'r Grŵp Cynghori i adolygu ein dull o asesu effeithiau penderfyniadau cyllidebol fel rhan o Gynllun Gwella'r Gyllideb.

Fel rhan o'r gyllideb ddrafft hon, rydym wedi gwneud dyraniadau i gefnogi gwasanaethau cyhoeddus gan gynnwys y GIG a llywodraeth leol; rydym hefyd wedi gwneud dyraniadau i gefnogi unigolion agored i niwed y mae'r argyfwng costau byw yn effeithio arnynt, drwy'r Gronfa Cymorth Dewisol, y Grant Datblygu Disgyblion a gwasanaethau digartrefedd.

O fewn fy mhortffolio fy hun, rwyf yn falch o allu rhoi codiad i awdurdodau lleol drwy'r setliad a darparu cymorth ychwanegol drwy ryddhad ardrethi annomestig. Fodd bynnag, bu'n rhaid canfod arbedion mewn meysydd eraill er mwyn gallu targedu

gwariant ar draws Llywodraeth Cymru at y meysydd lle mae ei angen fwyaf. Mae hyn wedi golygu lleihad cylchol o £1.7m o fewn fy mhorthfolio fy hun. Rwyf wedi nodi'r arbedion hyn yn nhabl 4 uchod.

Cymorth i'r rhai y mae'r argyfwng costau byw yn effeithio fwyaf arnynt

Bydd pobl sy'n ei chael hi'n anodd fforddio llety neu fwyd yn troi at wasanaethau lleol am gymorth. Bydd ein cymorth ychwanegol i awdurdodau lleol drwy'r setliad heb ei neilltuo yn helpu i sicrhau bod y gwasanaethau hyn ar gael i gefnogi'r rhai y mae'r argyfwng costau byw yn effeithio arnynt.

Newid Hinsawdd a Chymru Sero Net

Cynlluniwyd y byddai cyllideb gyfalaf llywodraeth leol yn cynyddu £50m rhwng cyllideb ddrafft 2022-23 a chyllideb ddangosol 2023-24. Caiff £20m o'r cynnydd hwn ei ddefnyddio'n benodol i fynd i'r afael â datgarboneiddio a chefnogi Cymru Sero Net. Mae cyllid refeniw ar gael hefyd o fewn Llinell Wariant yn y Gyllideb Gwella a Chymorth a Llinell Wariant yn y Gyllideb Ystadau Cymru er mwyn helpu â chynlluniau i ddatgarboneiddio ystadau Llywodraeth Leol a Llywodraeth Cymru.

Sipsiwn, Roma a Theithwyr a phobl sy'n cyrraedd o Wcráin

Nid oes dyraniadau yn y MEG Cyllid a Llywodraeth Leol i gefnogi Sipsiwn, Roma a Theithwyr ac ni fu unrhyw drosglwyddiadau penodol i'r Grant Cynnal Refeniw mewn perthynas â'r cymunedau hyn.

O fewn y MEG Addysg a'r Gymraeg, mae £11m o gyllid grant ar gael i awdurdodau lleol ar gyfer dysgwyr o gymunedau ethnig lleiafrifol, Sipsiwn, Roma a Theithwyr, sy'n helpu plant a phobl ifanc o gefndiroedd ethnig lleiafrifol, gan gynnwys cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr, i gael addysg a chyfleoedd a darparu canlyniadau cyfartal.

Darperir y grant i awdurdodau lleol yng Nghymru yn seiliedig ar nifer y dysgwyr o gefndiroedd ethnig lleiafrifol o fewn yr awdurdod lleol. Caiff y grant ei ddefnyddio'n gyffredinol i gefnogi dysgwyr o'r cefndiroedd hyn, ond mae awdurdodau lleol yn ei ddefnyddio hefyd i gefnogi ffoaduriaid a cheiswyr lloches â Saesneg fel Iaith Ychwanegol neu Gymraeg fel Iaith Ychwanegol o bosibl. Defnyddiwyd y grant hefyd i gefnogi'r rhai sy'n cyrraedd o Wcráin ac Affganistan.

Yn 2022-23, defnyddiwyd Llinell Wariant yn y Gyllideb Cymorth Ariannol Brys yn y MEG Cyllid a Llywodraeth Leol i dalu costau ein hymateb brys i'r argyfwng dyngarol yn Wcráin. Defnyddiwyd y Llinell Wariant yn y Gyllideb hon i dalu'r costau a oedd yn gysylltiedig â phobl a gyrhaeddodd drwy'r llwybr uwch-noddwr, gan gynnwys cost

llety cychwynnol, cymorth cofleidiol, y ganolfan gyswllt a chanolfannau cyrraedd. Roedd tariff cyffredinol am bob unigolyn a gyrhaeddodd a thariff addysg ar gyfer plant rhwng 2 a 17 oed, a gyllidwyd gan Lywodraeth y DU, yn daladwy i awdurdodau lleol drwy'r Llinell Wariant yn y Gyllideb hon hefyd.

O fewn y MEG Cyfiawnder Cymdeithasol, y gyllideb gyfalaf ar gyfer Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr yn 23-24 yw £3.19m sy'n union yr un peth â'r gyllideb ddangosol a gyhoeddwyd ym mis Rhagfyr 2021. Mae'r gyllideb yn cwmpasu gwaith i ddatblygu safleoedd newydd, ehangu safleoedd a phrosiectau adnewyddu ar safleoedd sy'n eiddo i awdurdodau lleol ledled Cymru.

Atodiad 1

EXTRACT FROM FINANCE AND LOCAL GOVERNMENT MAIN EXPENDITURE GROUP (MEG)				
RESOURCE				
Budget Expenditure Line	2023-24 Indicative Budget	2023-24 Draft Budget 2023-24	Change	% Change
	£000s	£000s	£000s	£000s
Local Govt General Revenue Funding	4,169,557	4,498,298	328,741	7.9%
Non-Domestic Rates Rates Relief	27,700	143,900	116,200	4.2%
Police General Revenue Funding	112,349	112,448	99	0.1%
Local Govt PFI Revenue Consequences	2,728	2,728	-	0.0%
Transformation & Legislation	7,760	7,519	(241)	-3.1%
Non-Domestic Rates Collection Costs	5,172	5,172	-	0.0%
Emergency Financial Assistance	1	40,492	40,491	40491.0%
Action: Funding Support for Local Government	4,325,267	4,810,557	485,290	11.2%
Valuation Office Agency Services	8,896	8,896	-	0.0%
Valuation Tribunal for Wales	1,074	1,074	-	0.0%
Local Taxation Research & Analysis	4,300	4,300	-	0.0%
Action: Valuation Services	14,270	14,270	-	-
SPA: Local Government Funding	4,339,537	4,824,827	485,290	-
Sponsorship of the Local Democracy and Boundary	598	750	152	25.4%
Expenditure to Promote Local Democracy	126	126	-	0.0%
Election Policy	2,500	1,500	(1,000)	-40.0%
Action: Building Local Democracy	3,224	2,376	(848)	-26.3%
Improvement & Support	1,550	941	(609)	-39.3%
Action: Local Government Improvement	1,550	941	(609)	-39.3%
Academi Wales	1,134	1,134	-	0.0%
Action: Academi Wales	1,134	1,134	-	0.0%
Community and Town Councils	144	144	-	0.0%
Public Services Boards	530	530	-	0.0%
Action: Supporting Collaboration and Reform	674	674	-	0.0%
SPA: Improving Services, Collaboration & Democracy	6,582	5,125	(1,457)	-22.1%
EXTRACT FROM FINANCE AND LOCAL GOVERNMENT MAIN EXPENDITURE GROUP (MEG)	4,346,119	4,829,952	483,833	11.1%

EXTRACT FROM FINANCE AND LOCAL GOVERNMENT MAIN EXPENDITURE GROUP (MEG)				
CAPITAL				
Budget Expenditure Line	2023-24 Indicative Budget	2023-24 Draft Budget 2023-24	Change	% Change
	£000s	£000s	£000s	£000s
Local Govt General Capital Funding	200,000	200,000	-	0%
City & Growth Deals	22,000	22,000	-	0%
Action: Local Government General Capital Funding	222,000	222,000	-	0%
SPA: Local Government General Capital Funding	222,000	222,000	-	0%
EXTRACT FROM FINANCE AND LOCAL GOVERNMENT MAIN EXPENDITURE GROUP (MEG)	222,000	222,000	-	0%